

De ontginning van de polder Vuylcop II.

Het gebied van de polder Vuylcop, waarover de beschikking van bisschop Andries van Utrecht van 1134 spreekt (zie mijn artikel in "Tussen Rijn en Lek" van juni 1968) was blijkens deze akte "verkochte" aan enkele voorname lieden: Harbertus Maioris ecclesie prepositus (domproost Herbert), Arnolfus castellanus (burggraaf Arnulf) en Alferus scultetis (schout Alfer).

Dezen zullen voor het werk zelf wel weer eenvoudiger lieden hebben aangetrokken. Met welke moeilijkheden de ontginning van een dergelijk gebied in die tijd gepaard moet zijn gegaan laat zich gemakkelijk raden. Niet voor niets heet het gebied Vuylcop, hetgeen ófwel op de moerassigheid ófwel op sterke "onkruidachtige" begroeiing van de cope kan duiden 1). Bedacht moet overigens worden dat het gebied in die tijd niet zo laag gelegen was als nu. Integendeel: de kommen waren -door de eeuwenlange opstapeling van organisch materiaal- juist hoger komen te liggen dan de rivierbeddingen (de huidige stroomruggen). Er kon dus volstaan worden met het maken van een afwateringsstelsel, met het graven van sloten en greppels. Eerst later, toen wateroverlast ging optreden door de hogere rivierwaterstanden -die hun oorzaak o.m. weer vonden in de zich sinds 1170 steeds meer vergrotende watermassa van het Almere- moesten bedijkingen worden gemaakt en moest tot bemaling worden overgegaan. Sedert de toepassing in de 15e eeuw van windbemaling en -versneld- door de toepassing van motorbemaling in de 19de eeuw trad, door het langer en dieper drooghouden van de gronden, een steeds snellere inklinking op.

Aangenomen moet worden dat de ontginning plaats vond van de noordzijde, van de Houtensewetering uit. Daar bevinden zich ook thans nog de hofsteden, al is door eigendomsverwisseling en -recentelijk- door de aanleg van het Amsterdam-Rijnkanaal, niet alle grond meer in gebruik bij deze boerderijen.

Het gehele ontginningsgebied was -zoals wij reeds zagen- 45 hoeven groot. Op grond van onderzoekingen naar de ontginningswijze in de Hollandse en West-Utrechtse laagvlakte 2) mag men aannemen,

1) zie M. Schönfeld, Veldnamen in Nederland, blz. 65 (1950)

2) zie Dr. H. van der Linden, De cope. (1956).

dat de hoeven alle ongeveer even groot waren. Men bediende zich voor het uitzetten van de hoeven van roeden en voorlingen. De diepte werd in voorlingen, de breedte in roeden berekend. Meestal werd de breedte op 30 roeden (hier de Stichtse roede van 3.756 meter) is dus rond 112.50 meter bepaald, de lengte van de hoeven gewoonlijk op 6 voorling (1 voorling is 55-60 roeden) is rond 1250 meter. De grootte van de Stichtse hoeve is dan te stellen op 16 morgen of rond 14 hectare. De 45 hoeven zouden dus samen rond 630 hectare groot zijn geweest. Nu zijn de grenzen van het ontginningsgebied in het zuiden (de Schalkwijksewetering), het oosten (de Uitweg) en het noorden (de Houtensewetering) duidelijk aangegeven. In het westen is dat minder het geval. Het huidige waterschap Hoon en Vuylcop, waarin in 1950 de waterschappen de Gemeene Boezem van de Hoonwetering, Groot-Vuylcop, Klein-Vuylcop, de Knoest en Wulven werden verenigd, is, incl, het ontpolderde gebied van het Amsterdam-Rijnkanaal, rond 850 hectare groot. De ontginning zal zich dus niet over al deze waterschappen hebben uitgestrekt; het gebied van het waterschap Wulven toont trouwens een geheel van de verkaveling in Vuylcop afwijkende, vermoedelijk oudere ontginningsstructuur. Uit de gemiddelde diepte van het ontginningsgebied (rond 1500 meter) kan, bij een oppervlakte van rond 14 hectare per hoeve, de gemiddelde breedte daarvan berekend worden op circa 93 meter. Deze maat is noch op de topografische kaart 1:10.000, noch op een uit 1881 daterende kaart van het Waterschap De Gemeene Boezem van de Hoonwetering, schaal 1:5.000, terug te vinden. De enige conclusie kan zijn dat het karakter van deze ontginning (een restant tussen reeds ontgonnen terreinen) zal hebben geleid tot variërende maten, waarbij de lengte van de hoeven bepaald werd door de afstand tussen de Houtense- en de Schalkwijksewetering en de breedte zich daarbij aanpaste.

W. Thoomes.

Bijlage: 1 kaartje.

